

Romani CRISS

Centrul Romilor pentru Interventie Sociala si Studii

Str. Buzesti nr.19, sector 1
Bucuresti, cod postal 011011
Telefon: 021 3107070
Fax: 0318157623
office@romanicriss.org
www.romanicriss.org

COMENTARIILE PE MARGINEA GHIDULUI DE INSTRUCȚAJ PENTRU OPERATORII DE TEREN ÎN CADRUL RECENSĂMÂNTULUI POPULAȚIEI 2011

Potrivit datelor oficiale ale Recensământului din 2002, populația de etnie romă din România este de 535.250 de persoane, reprezentând 2,5% din totalul populației țării. Cifrele sunt privite cu circumspecție de cercetătorii din mediul academic și societatea civilă, care estimează că numărul real de romi se încadrează în intervalul 1.400.000-2.500.000. Subreprezentarea romilor s-ar datora unor cauze multiple, incluzând memoria Holocaustului, teama de stigmatizare și neîncrederea în neutralitatea Recensământului ca procedură de colectare a datelor (Liegeois 2008:25; Druker 1997:22; Fleck and Rughiniș 2008:9). Din dorința de a contribui la creșterea acurateții datelor privitoare la structura etnică a populației, am analizat ghidul de instructaj pentru operatorii de teren, în varianta intermediară, și am realizat o serie de propuneri.

1. Reformularea definiției "etniei"

Nu există, din informațiile pe care le deținem, niciun studiu care să testeze impactul formulării întrebărilor privitoare la etnie în chestionarul de la Recensământ asupra identificării etnice a subiecților. Studiile realizate în Statele Unite (Anderson și Fienberg 2000; Gullickson și Morning 2011; James 2007) ne îndreptățesc să credem că modul în care etnia este definită (teoretic și operațional) influențează răspunsurile persoanelor intervievate.

În ghidul de instructaj (p. 29) se menționează că "etnia este definită ca unitate etnică, determinată în timp și în spațiu, cu trăsături de civilizație și cultură (limbă, tradiții etc) comune". Considerăm definiția circulară ("etnia este... unitate etnică") și abstractă ("determinată în timp și în spațiu"), ceea ce ar putea duce la dificultăți de înțelegere din partea respondenților. De asemenea, menționarea explicită numai a limbii și tradițiilor ca markeri ai apartenenței etnice crește riscul ca persoane rome integrate (care nu vorbesc limba romani și nu respectă o bună parte din tradiții) să nu se recunoască în definiția propusă și să se declare majoritari. Este, de aceea, necesar, să existe referințe explicite la alte dimensiuni ale etnicității, precum originea și istoria comune. Definiția pe care o propunem este următoarea:

"Etnia se referă la o comunitate de persoane cu origine și istorie comună, care împărtășesc una sau mai multe trăsături de civilizație și cultură (limbă, tradiții, obiceiuri, mituri, specific culinar etc)."
--

2. Includerea etniei în categoria caracteristicilor care necesită un timp mai mare de răspuns și informare prealabilă

După cum am menționat în paragraful introductiv, subreprezentarea romilor în cadrul Recensământului se datorează, în parte, lipsei de informare. Dat fiind că apartenența etnică reprezintă un subiect sensibil, complex și, în unele cazuri, dificil de stabilit (de exemplu, persoanele din familii mixte), considerăm că subiecții au nevoie de pregătire prealabilă în această privință. Vizitele de informare ale recenzorilor reprezintă o oportunitate de a familiariza subiecții cu privire la definirea etniei și diferența dintre cetățenie și etnie.

Propunem, la pagina 6, modificarea paragrafului referitor la vizitele prelabile ale recenzorilor în modul următor (cu caractere îngroșate sunt menționate adăugirile):

... recomandă persoanelor din gospodării care urmează a fi recenzate să pregătească actele de identitate ale membrilor gospodăriei pentru ziua în care se va face efectiv înregistrarea, iar acolo unde este cazul să se documenteze, în prealabil, pentru a da răspunsuri cât mai clare și corecte.

Este vorba, în special, de răspunsurile la întrebările privind **etnia**, ocupația, locul de muncă, statutul profesional, instituția de învățământ absolvită, anul stabilirii reședinței actuale, anul construirii clădirii, materialul de construcție al pereților exteriori ai clădirii etc. Astfel, recenzorul va înmâna o listă care cuprinde câteva caracteristici care vor fi înregistrate la recensământ și la care ar necesita un timp mai mare de răspuns, **o informare suplimentară** sau consultarea unor documente (de exemplu, la suprafața camerelor de locuit).

3. Participarea observatorilor la vizita preliminară a recenzorilor în gospodării

În prelungirea propunerii anterioare, considerăm necesară prezența observatorilor la vizitele preliminare ale recenzorilor în gospodării. Rolul acestora ar fi de a identifica dificultățile întâmpinate pe teren și a se asigura că recenzorii oferă subiecților informații adecvate și axiologic neutre.

4. Luarea în considerare a situațiilor în care respondenții nu au acte de identitate

La pagina 3, se precizează că informațiile oferite de respondenți vor fi confirmate prin consultarea actelor de identitate, fără a se menționa ce se întâmplă atunci când aceste documente nu există. La nivelul comunităților de romi, absența actelor de identitate reprezintă un fenomen răspândit. În 2002, 3% din romi nu aveau certificat de naștere, iar 6-10% din romii de 14 ani și peste nu aveau buletin de identitate (Cace și Vlădescu 2004). Între timp, situația este probabil să se fi îmbunătățit datorită inițiativelor guvernamentale și ale societății civile și instituirii sistemului de mediere sanitară. Totuși, considerăm necesar ca ghidul de instructaj să ia în considerare situațiile în care respondenții nu au acte de identitate. De aceea, propunem următoarea modificare la pagina 3:

Înregistrarea informațiilor referitoare la persoane se va face pe baza declarațiilor persoanelor majore și a consultării actelor de identitate sau a certificatelor de naștere, **acolo unde există**.

5. Includerea în lista etnonimelor a unor termeni folosiți pentru identificarea etnică a romilor

Data fiind diversitatea culturală a comunităților rome din România, este probabil ca o parte din romi să nu utilizeze categoriile etnice generale (rom/țigan), ci să se autoidentifice cu un subgrup etnic (gabori, corturari, căldărari, rudari, ursari, lăieși, băieși etc). De aceea, este important ca, în formularul P, la punctul 17, să se facă referință explicit la subgrupuri ale etniei rome.

6. Includerea în manual a situației în care absolut toate persoanele din gospodărie sunt analfabete .

Propunem ca la chestionarul P la capitolul Caracteristici Educationale de la pagina 32 a Manualului Recenzorului în situația în care toate persoanele din gospodărie sunt analfabete în timpul recenzării să fie prezente rude sau vecini ale acestora care știu să scrie și să citească.

Lucrări menționate:

- Anderson, Margo, Stephen E. Fienberg. 2000. "Race and Ethnicity and the Controversy Over the US Census." *Current Sociology* 48(3): 87-110
- Cace, Sorin și Cristian Vlădescu. 2004. *Starea de sănătate a populației roma și accesul ei la servicii de sănătate*. București: Expert
- Druker, Jeremy. 1997. „Present but unaccounted for.” *Transitions* 4(4): 22-23
- Fleck, Gabor, Cosima Rughiniș. 2008. *Vino mai aproape: incluziunea și excluziunea romilor în societatea românească de astăzi*. București: Human Dynamics
- Gullickson, Aaron, Ann Morning. 2011. "Choosing Race: Multiracial ancestry and identification." *Social Science Research* 40(2): 498-512
- James, Angela. "Making Sense of Race and Racial Classification." *Race and Society* 4(2): 235-247
- Liegeois, Jean-Pierre. 1998. *Romii în Europa*. București: Monitorul Oficial